УДК 378: 74 – 051 (043.2)

О.Я. Музика, м. Умань
© Музика Ольга, 2017

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СТИМУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Одним із пріоритетних завдань вищої художньо-педагогічної освіти є підготовка конкурентоспроможних, високопрофесійних учителів образотворчого мистецтва. Сучасний педагог має володіти не тільки ґрунтовними фаховими знаннями і вміннями, а й відповідати високим загальнокультурним вимогам, бути людиною високодуховною, ерудованою, здатною до безперервної самоосвіти і самовдосконалення, спрямованою на реалізацію свого потенціалу та розкриття здібностей своїх вихованців.

Тому необхідно, щоб кожен учасник освітнього процесу став суб'єктом творчої діяльності, саморозвитку, вищою формою якого є вияв індивідуальності й неповторності, творча самореалізація.

Прогресивний саморозвиток особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, успішність його подальшої творчої та професійної діяльності залежить від сформованої позитивної установки на майбутню професію і самоосвіту, орієнтації на культурно-гуманістичні, духовні цінності.

Процес професійного і особистісного саморозвитку студента може активізуватися під час навчання за умови створення відповідного освітньо-творчого середовища у закладі освіти, різних педагогічних ситуацій, які сприятимуть зміні негативних професійних установок, підвищенню мотивації самовдосконалення, сприятимуть саморозвитку особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва завдяки рефлексивній позиції, впевненості у своїх можливостях, у досягненні поставлених цілей.

Співпраця і взаємодія між викладачем і студентами характеризується психологічними (особливості спілкування, розвиток емпатії, психологічний комфорт, середовище й умови роботи) і педагогічними (рівень загальної культури та професійної підготовки педагога, засоби і методи, які він застосовує у роботі) ознаками.

Сучасна педагогіка обирає шлях особистісно-орієнтованого навчання, яке засноване на розвитку особистості студента у системі «учень-учитель». У цій системі відношення художника-педагога до студентів засноване на педагогічному співробітництві, співтворчості, довірі, на сприйнятті їх як повноправних партнерів.

У педагогіці і психології проблема співтворчості вивчалася К. Абульхановою-Славською, В. Давидовим та ін. [1; 4]. Співтворчість дає

змогу ствердити діалогічну форму спілкування, при цьому світогляд викладача взаємодіє із світоглядом студента, і процес навчання перетворюється у міжособистісний процес, де студент стає його співавтором.

Саме під впливом творчого педагога, через співтворчість із талановитою особистістю, яка постійно перебуває в творчому пошуку, відбувається розкриття творчого потенціалу вихованців. Творчий викладач сприймає кожну поставлену перед ним задачу як унікальну, знаходить оригінальні способи її вирішення, реалізуючи при цьому свої творчі можливості й стимулюючи творчі пошуки студентів. На думку дослідників, творчому педагогу притаманні вміння передбачати і прогнозувати розвиток педагогічного процесу, творча самостійність [9].

На нашу думку, реалізувати співтворчі взаємини педагога і студента дозволяють такі правила: постійне самовдосконалення викладача як творчої особистості; демократичний стиль спілкування; забезпечення викладачем умов, які сприятимуть творчій самореалізації студентів; спільне обговорення оригінальних методів вирішення творчих завдань та пошуки нових ідей.

Відтак, форми і методи професійного саморозвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва – це така програма взаємодії педагога і студента, яка спрямована на розвиток професійно важливих якостей, індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Не дивлячись на те, що у 17–20 років (а це студентський вік) здібності до свідомої саморегуляції ще добре не розвинені, саме цей життєвий період є сенситивним періодом саморозвитку особистості, який виявляється в усвідомленні мотивів поведінки, активізації самосвідомості як основи саморозвитку особистості, прагненні до професійного і творчого самоствердження, а також усвідомленні безмежної можливості вдосконалення людини, як творця матеріальних і духовних благ.

Тому за умови створення відповідного середовища, наявності в студентів спрямованості й бажання самопізнання і самовдосконалення, відбувається інтенсивний розвиток інтелектуальної сфери, професійне і творче становлення, формування світогляду, переконань, моральних принципів. «Але внаслідок цього студент піддається цілій низці протиріч і, як особистість, зазнає значних змін. Перетворення мотивації, всієї системи ціннісних орієнтацій, інтенсивне формування спеціальних здібностей у зв’язку з професіоналізацією, визначають цей вік як центральний період становлення характеру й інтелекту» [7, с. 277].

Зважаючи на те, що становлення педагога-професіонала, формування професіоналізму вчителя зумовлюється його особистісним саморозвитком і, відповідно, професійний саморозвиток педагога є невід’ємним від особистісного, професіоналізація особистості педагога відбувається у взаємозв’язку із соціалізацією, а особистісний простір загалом є ширшим

за професійно-педагогічний, хоча й останній істотно впливає на цілісний розвиток особистості вчителя [3, с. 97].

На думку дослідників, головною детермінантою саморозвитку особистості є уявлення людини про себе на певному етапі свого життя, усвідомлення власного образу «Я» – «вчитель», тобто професійна самосвідомість, що відображає особистісний, вищий рівень розвитку свідомості, на якому відбувається усвідомлення й оцінка суб'єктом соціальної цінності обраної професії, себе й своїх особистісних потреб саме в обраній професійній діяльності. Його зумовлюють обґрунтовані уявлення перспектив професійного майбутнього. Зазначений процес базується на компетентному уявленні про поліфункціональний зміст майбутньої професії, на самовідданості та ентузіазмі, педагогічній майстерності й творчому натхненні [6, с. 53].

Професійна підготовка у процесі навчання передбачає наявність суб'єкту й об'єкту, які знаходяться у взаєминах тільки у визначеній сфері, де однією із її сторін є *педагогічні умови.* Педагогічні умови реалізації певних процесів є предметом великої кількості педагогічних досліджень, однак у сучасній науці є певні розбіжності в тлумаченні терміну «педагогічна умова». «Педагогічні умови – це система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створені, необхідні для досягнення конкретної педагогічної мети» [8, с. 111].

«Педагогічні умови як певні обставини, за яких компоненти навчального процесу подані в найкращих взаємовідносинах та взаємозв'язках, що дають можливість учителям плідно викладати, керувати навчальним процесом, а учням – успішно вчитися»,– вважає С. Гончаренко [2, с. 253].

Поняття «умова», як філософська категорія, відображає універсальні стосунки між суб'єктами спілкування, у нашому випадку – педагог-студент.

У психології «умова» трактується як сукупність явищ зовнішнього та внутрішнього середовища, що ймовірно впливають на розвиток конкретного психічного явища; до того ж це явище опосередковується активністю особистості, групою людей (за М. Конюховим) [5, с. 90].

Отже, *педагогічні умови* є сукупністю об'єктивних і суб'єктивних можливостей, форм, методів і педагогічних прийомів, спрямованих на створення освітньо-творчого середовища стимулювання професійного і особистісного саморозвитку майбутнього художника-педагога.

Ми вважаємо, що управління професійним саморозвитком майбутніх учителів образотворчого мистецтва – це складний, багатогранний процес, система навчальних, виховних, організаційних заходів, спрямованих на забезпечення безперервної, цілеспрямованої, систематичної роботи з удосконалення своєї особистості. Вона вимагає від педагога особливої

поваги до студентів, великого такту, високої загальної та педагогічної культури, справжньої вимогливості й турботи, а також урахування особливостей темпераменту, характеру, інтересів, переживань, потреб, мотивів, емоційної сфери і обов'язково індивідуальних здібностей кожного студента.

У результаті аналізу існуючого педагогічного досвіду, науково-педагогічних досліджень із порушеної проблеми, нами визначено провідні педагогічні умови, які стимулюватимуть процес професійного саморозвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва:

- формування у студентів потреби й мотивації до усвідомлення ними необхідності безперервного професійного саморозвитку;
- залучення студентів до створення креативного художньо-освітнього середовища у вищому навчальному закладі;
- визнання активної художньо-творчої діяльності ефективним засобом професійного саморозвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва;
- проектування індивідуальних траєкторій професійного саморозвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва на основі авторської технології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 299 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. О. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Гузій Н. В. Основи педагогічного професіоналізму : [навч. посіб.] / Н. В. Гузій – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – 156 с.
4. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения / В.В. Давыдов. – М. : ИНТОР, 1996. – 544с.
5. Конюхов Н. И. Словарь-справочник практического психолога / Н.И. Конюхов.– Воронеж: Из-во НПО «МОДЭК», 1996. – 224 с.
6. Падалка Г. М. Учитель, музика, діти / Г. М. Падалка. – К. : Муз. Україна, 1982. – 144 с.
7. Педагогика и психология высшей школы / [под ред. С. И. Самыгина]. – Ростов н /Д. : Феникс, 1998. – 544 с.
8. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пєхоти. – К. : А.С.К., 2003. – 240 с.
9. Рындак В.Г. Непрерывное образование и развитие творческого потенциала учителя (теория взаимодействия) : Монография. – М. : Педагогический вестник, 1997. – 244с.